

ERGENLERDE DEPRESYON VE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN DEPRESSION AND MENTALITY IN ADOLESCENTS

Özlem ŞAHİN ALTUN* Gülsüm OKURSOY** Zeynep OLCUN*** Sibel ASİ KARAKAŞ*
Zeynep KARAMAN ÖZLÜ****

*Doç. Dr. Atatürk Üni Hemşirelik
Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim
Dalı, Erzurum
** Hemşire
***Araştırma Görevlisi, Atatürk Üni
Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri
Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum
****Doç. Dr. Hemşirelik Fakültesi,
Cerrahi Hemşireliği Anabilim Dalı,
Erzurum

Yazışma Adresi:

Özlem ŞAHİN ALTUN
E posta: oz_sahin@mynet.com

Gönderim Tarihi : 26 Mayıs 2018

Kabul Tarihi : 27 Mart 2019

ÖZET

Amaç: Bu çalışma ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapıldı. **Yöntem:** Bu araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tasarımda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Ege Bölgesinin bir ilçesinde öğrenim gören 459 lise öğrencisi oluşturdu. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile Beck Depresyon Envanteri ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesinde; yüzdeler, ortalamalar, Pearson korelasyon analizi kullanıldı. **Bulgular:** Öğrencilerin Beck Depresyon Envanteri toplam puan ortalamaları 13.35 ± 10.16 , Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri puan ortalamaları ise 35.98 ± 7.99 olarak bulundu. Araştırmada Beck Depresyon Envanteri toplam puan ortalaması ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulundu ($p < 0.01$). **Sonuçlar:** Araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygılarının düşük olduğu, depresyona eğilimlerinin olmadığı saptandı. Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça benlik saygılarının azaldığı belirlendi.

Anahtar Kelimeler: öğrenci; depresyon; benlik saygısı

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to determine the relationship between depression and self-esteem in adolescents. **Method:** This research was carried out in descriptive and relational search design. The population of the study was 459 high school students studying in a district of the Ege Region during the 2013-2014 academic year. The Personal Information Form developed by the researchers and the Beck Depression Inventory and the Coopersmith Self-Esteem Inventory were used to collect the data. In evaluating the data; percentages, averages, Pearson correlation analysis were used. **Findings:** The mean scores of Beck Depression Inventory total scores of students were found to be 13.35 ± 10.16 and Coopersmith Self Esteem Inventory scores were found to be 35.98 ± 7.99 . In the study, there was a statistically significant negative correlation between Beck Depression Inventory total score average and Coopersmith Self Esteem Inventory total score ($p < 0.01$). **Conclusions:** As a result of the study, it was determined that the students had low self-esteem and no tendency to depression. Depression levels of students were found to be related to self esteem.

Keywords: student; depression; self esteem

GİRİŞ

Gelişim dönemi açısından lise öğrenim çağındaki öğrenciler ergenlik dönemi içerisinde bulunmaktadır. Ergenlik dönemi, hızlı fizyolojik, anatomik ve ruhsal değişikliklerin olduğu, çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan kendine özgü özellikleri ve sorunları olan bir geçiş çağıdır (Baltacı ve Altan, 2016). Bu dönemde, ergen hem toplum içerisinde kendine bir yer edinmeye çalışmakta hem de kendisiyle ilgili kişisel plan ve hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Çocukluğa kıyasla uyum sağlanması gereken alanların artması ve yaşam değişimleri, ergenlikte ruh sağlığı sorunlarının artmasına yol açmaktadır (Kim 2003). Günümüzde geçmişe göre daha fazla ergenin ruh sağlığı sorunu yaşadığı bildirilmektedir (Collishaw et al. 2004). Bu dönemde ergenler için depresyon oluşumunu tetikleyen faktörler arasında; kişilerarası ilişkilerde problemler, psikososyal zorluklar, madde bağımlılığı, düşük gelir düzeyi, akademik nedenler, üvey anne/babaya sahip olma, sevilen birinin kaybı, anne-babanın boşanması, karşı cinsle romantik ilişkilerde yaşanan sıkıntılar, dikkat ve davranım bozuklukları, istismar ve travmalar gibi durumlar yer almaktadır (Türkleş ve ark. 2008). Çocukluk döneminde daha az görülmesine karşın, depresyonun ergenlikle birlikte görülme sıklığı belirgin bir biçimde artmaktadır (Lewinsohn et al. 2000; Saluja et al. 2004). Türkleş ve arkadaşlarının (2008), ülkemizde lise öğrencileri üzerinde yaptıkları bir araştırmada, öğrencilerin yaklaşık %20'sinin depresyon belirtileri gösterdikleri bildirilmiştir. Ergenlik çağında görülen depresyonun yetişkinliktekine benzer sonuçları olmaktadır. Depresyon, ergen için hem yeti yitimine sebep olmakta hem de intihar davranışı için bir risk etmeni oluşturmaktadır (Gröholt et al. 2000; Liu ve Tein 2005).

Kimlik gelişimi yaşam boyu sürmesine karşın, en önemli dönüm noktası ergenlik dönemidir. Ergende yeterlilik duygusunun oluşumu ve ruhsal sağlığın bir göstergesi olan benlik saygısının gelişimi de oldukça önemlidir (Erbil ve ark. 2006). Benlik saygısı, kişinin genel olarak kendisine yönelik olumlu ya da olumsuz tutum ve yargılarıdır. Bireyin kendisiyle ilgili duyduğu hoşnutluk, kendisine atfettiği değer, onur ve saygı; kişinin kendisini değerlendirmesi sonucu kendisine ilişkin oluşturduğu önemlilik,

değerlilik ve saygı değerlilik yargısı benlik saygısı olarak tanımlanabilir (Doğan ve ark. 2009). Her insanın ulaşmak istediği bir benlik kavramı vardır. İnsanların yaşamı boyunca

harcadığı bu tüm çabaları, özlediği ve kendine yakıştırdığı benlik kavramını geliştirmeye yöneliktir (Sevindik 2007).

Benlik saygısı ve ergenlik dönemi arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Benlik saygısı ergenin psiko-sosyal gelişimini etkilemektedir. Bu dönemde, içsel faktörler ile birlikte, çevresel faktörlerin etkisi ile gelişen benlik imgeleri, ergenin kendine yaklaşım biçimini de belirlemektedir. Bu yaklaşımın yönü, yani kendisi hakkında olumlu ya da olumsuz bakış açısına sahip olması, kendini değerli ya da değersiz görmesi benlik saygısını belirlemektedir. Benlik saygısı ergenin ileriki yaşamında düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını belirleyen kimliğinin çekirdeğini oluşturur (Erbil ve ark. 2006).

Düşük benlik saygısı ergenlerde anksiyete ve stres duygularını artırarak kişiler arası ilişkilerin bozulmasına yol açmaktadır. Ayrıca düşük benlik saygısı, iş ve akademik performansın azalması ve alkol-madde bağımlılığı gibi riskleri artırmaktadır (Sevindik 2007). Ergenlerin olumlu benlik saygısına sahip olmaları ise yaratıcı başa çıkma stratejileri, yüksek motivasyon ve olumlu duygusal durum ile ilişkili bulunmuştur (Quatman ve Watson 2001).

Bu çalışmadan elde edilen verilerin depresyon ve benlik saygısı kavramları konusunda bilgi sağlayacağı ve bu iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak, özellikle ergenlerin ruhsal gelişimleri konusunda yapılacak çalışma ve müdahalelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Şekli: Bu araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, 2013-2014 eğitim öğretim yılında, Ege bölgesinde yer alan bir ilde bulunan 3 Anadolu lisesinin 9. 10. 11. ve 12. sınıflarında

öğrenim gören toplam 682 öğrenci oluşturdu. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve anketleri eksiksiz dolduran toplam 459 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları: Veriler araştırmacılar tarafından literatürden (Taşçı 2007; Tzeng et. al. 2009; Utkualp ve Oğur 2010; Eswi & El-Sayed 2011; Meadus&Twomey 2011; Sis Çelik ve ark. 2012; Chan et. al. 2013; Mohamed & El-Nemer, 2013; Chan et. al. 2014; Ha et. al. 2015) yararlanılarak hazırlanan soru formu kullanılarak toplanmıştır.

Verilerin Toplanması: Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile Beck Depresyon Envanteri (BDE) (Hisli, 1989) ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (CSBSE) kullanıldı (Pişkin 1996).

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen form, öğrencilerin sosyo-demografik (yaş, cinsiyet, okul, sınıf, gelir durumu, anne ve baba eğitim düzeyi) özelliklerini içeren sorulardan oluşmaktadır.

Beck Depresyon Envanteri (BDE): Ölçek bireylerin depresyon riskini, depresif belirtilerin düzeyini ve şiddet değişimini ölçmek üzere Beck (1961) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Hisli (1989) tarafından yapılmıştır. Ölçek her yanıtta elde edilen 0-3 arasındaki puanların toplanması ile değerlendirilen, toplam 21 sorudan oluşmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek puanlar 0-63 arasında değişmektedir (Hisli, 1989). Bu araştırmada Beck Depresyon Ölçeğinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.88 olarak bulundu.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (CSBSE): Öğrencilerin benlik saygısı düzeyini saptamaya yönelik olarak Coopersmith'in (1967) geliştirdiği ölçeğin Pişkin (1996) tarafından Türkçe'ye uyarlanma çalışması yapılmıştır. Ölçeğin hem lise, hem de ilköğretim 3. 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle kullanılabilmesi bildirilmektedir. Ölçek toplam 58 maddeden oluşmaktadır. Envanterde yer alan "yalan alt ölçeği", benlik saygısını değil, kişilerin savunucu tutumlarını ölçmek için konulmuştur, 8 maddeden oluşmaktadır ve toplam puana dahil edilmemektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 0-50'dir, puan artışı benlik saygısının yüksekliğini ifade etmektedir (Pişkin 1996). Bu araştırmada Coopersmith Benlik Saygısı Envanterinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.83 olarak bulundu.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın yapılabilmesi için, 11. 12. 2013 tarihinde Erzurum Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan onay alındı. İzmir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmanın uygulanması için kurum izni alındı. Araştırmaya katılacak öğrencilere araştırmaya başlamadan önce araştırmanın yapılma amacı, yöntemi ve araştırma için ayırmaları istenen zaman konusunda bilgiler verildi. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin gizli tutulacağı, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları ve katılımın tamamen gönüllülük ilkesine dayandığı açıklandı..

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırmanın tek bir bölgede yapılması sınırlılıktır. Bu araştırma sonuçları araştırmaya katılan öğrencilere genellenebilir.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	n	%
Yaş		
15 yaş	110	24.0
16 yaş	122	26.6
17 yaş	125	27.2
18 yaş	102	22.2
Cinsiyet		
Kadın	233	59.3
Erkek	226	40.7
Okul		
Reha Midilli	154	33.6
Cemil Midilli	170	37.0
Halim Foçalı	135	29.4
Sınıf		
9. sınıf	120	26.1
10. sınıf	129	28.1
11. sınıf	112	24.4
12. sınıf	98	21.4
Anne Eğitimi		
İlkokul	163	35.5
Ortaokul	107	23.3
Lise	132	28.8
Üniversite	57	12.4
Baba Eğitimi		
İlkokul	127	27.7
Ortaokul	87	19.0
Lise	137	29.8
Üniversite	108	23.5
Gelir Durumu Algısı		
Düşük	66	14.4
Orta	363	79.1
Yüksek	30	6.5

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde (Tablo 1), öğrencilerin çoğunluğunun 17 yaşında (%27.2), kadın (%59.3), Cemil Midilli okulunda (%37.0), 10. sınıf öğrencisi (%28.1), anne (%28.8) ve baba (%29.8) eğitim durumlarının lise mezunu ve gelir durumunun orta düzeyde (%79.1) olduğu belirlendi. BDE ve CSBSE ölçeği ve alt boyutlarından öğrencilerin aldıkları puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde

(Tablo 2), öğrenciler BDE ölçeğinden 13.35±10.16, CSBSE ölçeği Genel Benlik Saygısı alt boyutundan 17.81±4.43, sosyal benlik saygısı alt boyutundan 5.61±1.51, ev-aileye ilişkin benlik saygısı alt boyutundan 5.10±2.10, okul-akademik benlik saygısı alt boyutundan 4.23±1.81, yalan alt boyutundan 3.20±1.71 puan ortalamasına sahip olduğu ve CSBSE toplam puan ortalamasının 35.98±7.99 olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. BDE ve CSBSE Ölçeği ve Alt Boyutlarından Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puanlar ile Öğrencilerin Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı

Ölçekler	Ölçekten Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puanlar	Ölçekten Alınan Puan Ortalamaları X±SS	
BDE	0 -63	13.35±10.16	
CSBSE Toplam Puan	0 -58	35.98±7.99	
Alt Boyutlar	Genel Benlik Saygısı	0-26	17.81±4.43
	Sosyal Benlik Saygısı	0-8	5.61±1.51
	Ev-Aileye İlişkin Benlik Saygısı	0-8	5.10±2.10
	Okul-Akademik Benlik Saygısı	0-8	4.23±1.81
	Yalan	0-8	3.20±1.71

BDE puan ortalaması ile CSBSE toplam puan ortalaması ve alt boyutlar arasındaki ilişki Tablo 3'de görülmektedir. BDE puan ortalaması ile CSBSE ölçeği sosyal benlik saygısı, ev-aileye ilişkin benlik saygısı ve okul-akademik benlik saygısı alt boyut puan ortalamaları arasında

istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanırken ($p>0.05$), BDE puan ortalaması ile CSBSE ölçeği genel benlik saygısı, yalan alt boyut puan ortalamaları ile toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir fark olduğu saptandı ($p<0.001$)

Tablo 3. BDE Puan Ortalaması ile CSBSE Toplam Puan Ortalaması ve Alt Boyutlar Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

ÖLÇEKLER		BDE Toplam	
CSBSE	Genel Benlik Saygısı	r	-.235**
		p	.001
	Sosyal Benlik Saygısı	r	.030
		p	.516
	Ev-Aileye İlişkin Benlik Saygısı	r	-.028
		p	.555
	Okul-Akademik Benlik Saygısı	r	.118
		p	.555
	Yalan	r	.186**
		p	.001
TOPLAM	r	-.602**	
	p	.001	

TARTIŞMA

Ergenlik döneminde görülen, fizyolojik, anatomik ve ruhsal değişikliklerin yanı sıra kimlik arayışı gibi sorunlar bu çağda görülen ruh sağlığı sorunlarının artmasına yol açmaktadır. Bu dönem karşılaşılabilen en ciddi sorunlar arasında depresyon ve olumsuz benlik algısı yer almaktadır. Ergen ruh sağlığı için oldukça önemli olan bu iki kavram birbiriyle ilişkili olabilmektedir.

Ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, ergenlerin BDE ölçeği puan ortalamaları 13.35 ± 10.16 olarak bulundu. Ölçekten elde edilen bu puan ortalaması dikkate alındığında ergenlerin depresyon eğilimlerinin olmadığı belirlendi. Eskin ve ark. (2008) 805 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, depresyonun yaygın görülen bir sorun olduğunu bildirmişlerdir. Ören ve Gençdoğan'ın (2007) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada ise, araştırmaya katılan 242 öğrencinin 114'ünün orta ve ciddi düzeyde depresyonda olduğu belirlenmiştir. Ergenlerde depresyon prevalansının incelendiği uluslararası çalışmalarda da depresyonun yaygın görülen bir sorun olduğu görülmektedir (Lewinsohn et al. 2000; Melnyk et al. 2003; Saluja et al. 2004). Araştırma bulguları arasındaki bu farklılık araştırmanın yapıldığı bölgenin iklimsel özellikleri, kültürel dokusu ve aile yapısı gibi niteliklerinden kaynaklanmış olabilir.

Araştırmada ergenlerin CBSEÖ puan ortalamaları 35.98 ± 7.99 olarak bulundu. Bu sonuç ergenlerin benlik saygılarının düşük olduğunu göstermektedir. Dil ve ark.'nın (2015) ergenlerle yaptıkları çalışmada, ergenlerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının ve benlik saygılarının istenilen düzeyde olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Öğrencilerle yapılan farklı çalışmalarda da benlik saygılarının düşük seviyede olduğu belirtilmiştir (Üstüner ve ark. 2010, Dinçer ve Öztunç 2009). Tripkoviç ve ark.'nın 1546 ergenle yaptığı çalışmada araştırmaya katılan 372 ergenin benlik saygısının aşırı düşük olduğu, 384 ergenin düşük benlik saygısına sahip olduğu, 377 ergenin ise orta düzeyde benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda ergenlerin önemli bir kısmının yeterli benlik saygısına sahip olmadığı bildirilmiştir. Bu sonuçlar araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Ergenlik döneminde olumlu bir kimlik algısının gelişmesinde yüksek benlik saygısı önemli bir bileşendir. Bu nedenle ergenlerde benlik saygısını artırmaya yönelik girişimlere

gereksinim bulunmaktadır. (Quatman ve Watson 2001; Sevindik, 2007).

Bu çalışmada ergenlerin depresyon düzeyleri ile benlik saygıları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulundu. Eskin ve ark.'nın (2008) lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenleri inceledikleri çalışmada, depresyon ve benlik saygısının ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Baltacı ve Altan'ın 2016 yılında 283 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, depresyonun lise öğrencilerinde benlik saygısının yordayıcılarından birisi olduğu bildirilmiştir. Siyez'in (2003) yaptığı çalışmaya bakıldığında, ergenlik dönemindeki bireylerde depresyon ve benlik saygısının negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Paxton ve ark.'nın (2006) yaptığı çalışmada, ergen kız ve erkek çocuklarda depresif duygudurumun düşük benlik saygısına yol açtığı bildirilmiştir. Tripkoviç ve ark.'nın (2015) 714 erkek ve 832 kız ergen ile yaptığı geniş örneklemlili çalışmada, düşük benlik saygısının depresyon ile ilişkili olduğu görülmektedir. Guillon ve ark.'nın (2003) çalışmasında benlik saygısı yüksek ergenlerde depresyon olasılığının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Hem ulusal hem de uluslararası çalışmalarda elde edilen sonuçlar, bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Ergenin bazı bilişsel ve davranışsal özellikleri depresyon ile ilişkilidir. Ergenlik depresyonuyla ilişkili olan özelliklerden birinin de benlik saygısı olduğu söylenebilir (Burwell ve Shirk 2006; Guillon ve ark. 2003).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda öğrencilerin depresyona eğilimlerinin olmadığı ve benlik saygılarının düşük olduğu bulundu. Ayrıca öğrencilerin depresyon düzeylerinin benlik saygıları ile ilişkili olduğu, depresyon düzeyi arttıkça benlik saygısı seviyesinin azaldığı saptandı. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, kişilik gelişimi için kritik bir öneme sahip ergenlik dönemindeki lise öğrencilerine yönelik; psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkin şekilde yürütülmesi önerilebilir. Okullardaki yönetici, rehber ve sınıf öğretmenlerinin ailelerle işbirliği içinde öğrencileri bütüncül olarak ele almalarını sağlayabilecek destekleyici programlar oluşturulması, ergenleri etkileyebilecek riskli durumların düzenli olarak ilgili sağlık

profesyonelleri tarafından değerlendirilmesi ve sağlık bakım hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi önerilebilir. Ayrıca lise öğrencilerinin benlik saygılarının gelişimini

desteklemek için, arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeye yönelik sosyal beceri eğitimleri verilebilir.

KAYNAKLAR

Baltacı HŞ, Altan T. Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Yordayıcısı Olarak Depresyon, Bağlanma ve Şiddet Eğilimi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2016; 40(1):227-39.

Beck AT. An Inventory for Measuring Depression. Arch Gen Psychiatry 1961;4(1):561-571.

Burwell RA, Shirk SR. Self Processes in Adolescent Depression: The Role of Self-Worth Contingencies. J Res Adolescence 2006;16(3):479-90.

Collishaw S, et al. Time Trends in Adolescent Mental Health. J Child Psychol Psc 2004;45(8): 1350-62.

Coopersmith S. The Antecedents of Self- Esteem. San Francisco: WH Freeman and Company, 1967.

Dil S, ve ark. Çankırı İlinde Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Riskli Sağlık Davranışları ve Bazı Sosyo Demografik Özelliklerle İlişkisi. Anadolu psikiyatri dergisi 2015;16(1):51-9.

Dinçer F, Öztunç G. Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ve Atılganlık Düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2009;16(2):22-33.

Doğan T, ve ark. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Sosyal Zeka. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2009;17(1):235-47.

Dopheide JA. Recognizing and Treating Depression in Children and Adolescents. Am J Health Syst Pharm 2006;63(3):233-43.

Erbil N, ve ark. Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının etkisi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi 2006;10(10):8-15.

Eskin M, ve ark. Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyonun Yaygınlığı ve İlişkili Olduğu Etmenler. Turk Psikiyatri Dergisi 2008;19(4):382-9.

Gröholt B, et al. Young Suicide Attempters: a Comparison between a Clinical and an Epidemiological Sample. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 2000;39(7):868-75.

Guillon MS, et al. The Relationship between Self-Esteem and Psychiatric Disorders in Adolescents. Eur Psychiat 2003;18(2):59-62.

Hisli N. Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri için Geçerliliği, Güvenirliği. Psikoloji Dergisi 1989;7:3-13.

Kim YH. Correlation of Mental Health Problems with Psychological Constructs in Adolescence: Final Results from a 2-Year Study. Int J Nurs Stud 2003;40(2):115-24.

Lewinsohn PM, et al. Natural Course of Adolescent Major Depressive Disorder in a Community Sample: Predictors of Recurrence in Young Adults. Am J Psychiat 2000;157(10): 1584-91.

Liu X, Tein JY. Life Events, Psychopathology, and Suicidal Behavior in Chinese Adolescents. J Affect Disor, 2005;86(2):195-203.

Melnyk BM, et al. Improving the Mental/Psychosocial Health of US Children and Adolescents: Outcomes and Implementation Strategies From The National KySS Summit. J Pediatr Health Care 2003;17(6): 1-24.

Ören N, Gençdoğan B. Lise Öğrencilerinin Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi 2007;15(1):85-92.

Paxton SJ, et al. Body Dissatisfaction Prospectively Predicts Depressive Mood And Low Self-Esteem in Adolescent Girls and Boys. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology 2006;35(4):539-49.

Pişkin, M. Türk ve İngiliz Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Yönünden Karşılaştırılması. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayını. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları 1997.

Quatman, T. ve Watson, CM . Gender Differences in Adolescent Self-Esteem: An Explorations of Domains. Journal of Genetic Psychology 2001;162(1):93-117.

Saluja G, et al. Prevalence of and Risk Factors for Depressive Symptoms among Young Adolescents. Arch Pediatr Adolesc Med 2004;158(8):760-5.

Sevindik, T. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı ile Öz-Etkililik Yeterlik Arasındaki İlişki. Education Sciences 2007;2(2):13-21.

Siyez, DM. Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları ile Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. 2003.

Tripkovic I, et al. Depression and Self-Esteem in Early Adolescence. Central European Journal of Public Health 2015;23(2):166-9.

Türkleş S, ve ark. Lise Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008;11(2):18-28.

Üstüner Top F, ve ark. Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin Sosyodemografik Özellikleri Açısından İncelenmesi. New Symposium Journal 2010; 48(4): 2-10.